

Ei kärpäsenä katossa vaan hämähäkinä verkostossa

PAULA SAUKON HAASTATTELU

”Originally from the mobile-phone and Santa Claus country, Finland...” esittäytyy tutkija Paula Saukko kotisivullaan, jonka yläreunaa koristaa neljä logoa: Egenis, ESCR Centre for Genomics in Society, University of Exeter, ESRC Economic & Social Research Council ja Peninsula Medical School. Saukon poikkitieteellisen ja kansainvälisen uran lähtöpiste oli Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, josta hän valmistui maisteriksi 1991. Työskenneltyään muutaman vuoden journalistina hän lähti Fullbright -stipendiaattina Illinoisiin, Urbana Champaignin yliopistoon tekemään väitöskirjaa Norman Denzinin ohjauksessa. Väitöskirja anoreksia nervosan kulttuurisista diskursseista johti Saukon laajentamaan näkökulmaansa kulttuurintutkimuksesta myös lääketieteen sosiologiaan.

Väitöksessään Paula Saukko tarkasteli historiallisia ja sosiaalisia diskursseja ”terveen naisen minästä”, joita anoreksian diagnostisessa diskurssissa tuotetaan vastakohtana ”häiriintyneelle anorektiselle minälle”. Hän sovelsi uudenlaista metodologiaa yhdistellen aineksia erityisesti autoetnografiasta ja genealogiasta. Saukko haastatteli anoreksian läpikäyneitä naisia, pohti omia kokemuksiaan 11-vuotiaana sairastamastaan anoreksiasta, tarkasteli historiallisia dokumentteja ja median representaatioita suhteuttaen näitä sosiaalisiin konteksteihin. Väitöksen keskeisenä kysymyksenä oli työstää sitä, kuinka ihmiset elävät yhteiskunnan rakenteita ja miten rakenteet elävät heissä.

Väiteltynään vuonna 1999 Saukko aloitti viestinnän lehtorina Leicesterin yliopistossa. Tammikuussa 2003 hän siirtyi Exeterin yliopistoon Egenis-keskukseen tutkimaan geenitestauksien yksilöllisiä ja sosiaalisia seurauksia. Väitöstyön myötä syttynyt kiinnostus kulttuurintutkimuksen vanhojen ja uusien metodologisten lähestymistapojen mahdollisuuksiin tuotti vastikään ilmestyneen teoksen *Doing Research in Cultural Studies. An introduction to Classical and New Methodological Approaches* (2003). Saukko on myös julkaissut useita artikkeleita kulttuurintutkimuksen keskeisissä jouluaaleissa sekä muutamissa antologioissa. Muuttuvan viestinnän tutkijakoulu kutsui Saukon vierailulle tutkijaseminaariin Turkuun marraskuussa 2003, jolloin tämä haastattelu on tehty.

Työskentelet tällä hetkellä Exeterin yliopistossa sijaitsevassa Egenis-keskuksessa ja tutkit veritulppaan altistavien geenimuutoksien testausta. Olet sanonut, että kyseinen geenitesteaus tarjoaa hyvän tapauksen, jonka kautta voi tutkia geenitestauksien lisääntymistä jokapäiväisessä terveydenhuollossa ja sen kliinisiä, yksilöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Kuulostaa hyvin poikkitieteellistä, mikä ei sinulle ole varmastikaan uutta, mutta mikä saa kulttuurintutkijan kiinnostumaan juuri geneeistä?

Kuva Juho Rahkonen

– Välillä tuntuu, että elän jossain tieteisfiktiossa! Mutta voisin sanoa, että syy siihen oli osittain intellektuaalinen, toisaalta poliittinen ja myös utilitaarinen. Olen ollut kiinnostunut ruumiillisuudesta ja naiseudesta pitkään ja olen jo tehnyt seitsemänkymmentäprosenttisesti jonkinlaista lääketieteen kulttuurintutkimusta. Genomiikka sopi siihen

asetelmaan kuin veitsi voihin. Genoomitekniologia on myös uusi ja yhteiskunnallisesti merkittävä alue. Varsinkin Englannissa geenitutkimukseen satsataan, ja osa rahoituksesta laitetaan myös yhteiskuntatieteelliseen ja humanistiseen tutkimukseen. Vaikka ne ovat muruja siitä, mitä genoominkartoittajat saavat, ne ovat meille yhteiskuntatieteilijöille isoja rahoja. Laskin siis, että lääketieteen sosiologiasta saa paremmin tutkimusrahoitusta kuin viestinnästä.

– Liikkeelle panevana ideana kiinnostuksessani lääketieteen maailmaan on ollut myös se, että mielestäni materiaalisen tutkimus tulisi palauttaa kulttuurintutkimukseen. Sitä ovat peräänkuuluttaneet myös Meagan Morris ja Lawrence Grossberg. Ja mitä tulee aiempiin tutkimusintresseihini, huvittavaa kyllä, luulin aluksi, ettei genomiikalla ole mitään tekemistä sukupuolen kanssa. Ja sitten pian huomasin, että veritulppatesti, jota tutkin, on täysin sukupuolittunut teknologia. Ajattelin myös, ettei kyseisen geenin testauksessa ole minulle mitään omakohtaista. Niin eikö vaan käynyt ilmi, että sekä äidilläni että äitini siskolla on ollut veritulppa.

– Tutkimusaiheeni miljoonan dollarin kysymys on se, että aiemmin hyvin harvinaisten tautien kartoittamiseen käytetty geenitekniologia on nyt siirtymässä kansantautien hoidon apuvälineeksi. Miten se tapahtuu ja miten ihmiset siihen suhtautuvat? Eli kun aiemmin löydettiin geenejä, joita kantaa yksi kahdestakymmenestä tuhannesta, nyt voidaan löytää mutaatioita, jotka altistavat esimerkiksi syöväälle, sydän- ja verisuonitauksille ja hengityselinsairauksille kuten astmalle. Näitä geenejä, kuten veritulppariskiä, saattaa kantaa jo yksi kahdestakymmenestä – enää ei puhuta marginaalitapauksista vaan meistä kaikista.

– Haastattelen lääkäreitä, jotka lähettävät potilaita veritulppageenitesteihin sekä potilaita, joita testataan. Joskin potilaiden haastatteluluvan saaminen on toistaiseksi kestänyt kahdeksan kuukautta. Tutkin myös potilaiden perusta-

maa internet-keskusteluryhmää, jossa he vaihtavat tuntojaan ja kokemuksiaan testauksen tuoman tiedon vaikutuksista arkielämään. Mutta nämä eivät ole mitään pieniä poloja potilaita, vaan sekä Britanniassa että Yhdysvalloissa he ovat muodostaneet potilasorganisaatioita, jotka ovat yhteyksissä hallinnollisiin elimiin ja neuvottelevat monikansallisten lääketeollisuusyhtiöiden kanssa alennuksista esimerkiksi kotona käytettäviin veren koagulantitason mittareihin. Pyrin siis tarkastelemaan geenitestausta monelta eri kantilta ja haastattelen vielä lisäksi genetiikan tutkijoita, tarkastelen geenitestausta myös median representaatioiden, juuri mainitsemiäni potilasorganisaatioiden, hallinnollisten instanssien sekä henkivakuutusalan kautta.

Onko nykyisessä tutkimuksessasi enää mitään yhteyttä perinteiseen viestinnän tutkimukseen?

– Huvittavaa kyllä, geeniteknologiaan perehtyessäni törmäsin ensimmäiseksi vanhaan kunnan Shannonin ja Weaverin ”lähettäjä – sanoma – vastaanottaja” -siirtomalliin. Rockefeller Foundationissa toiminut Weaver oli paitsi viestinnän myös molekyylibiologian kummisetä. Ja näin hän levitti siirtomallin biotieteiden puolelle. Genetiikassa DNA esitetään yhä usein siirtomallin mukaisesti: ”DNA – proteiinit – fenotyyppi”. Ja ”jos koodaus ei ole oikein, viesti ei mene perille”. Eli ”DNA koodissa tulee olla oikea tieto, jotta viesti menee perille”. Tällainen on perinteisen geeniteknologian logiikka.

– Tämä on tietysti autokraattinen ja deterministinen malli, jota uudempi genomiikan tutkimus kritisoi. Voidaan nähdä, että viestinnän näkemyksen siirtyminen siirtomallista ei-lineaariseen verkostomalliin vastaa siirtymistä geenitekniikasta genomiikkaan. Uudessa mallissa DNA:n nähdään toimivan verkostoissa, jonka soluissa useat geneettiset, biologiset ja ympäristökijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Viestinnän puolella esimerkiksi internet ei noudata lineaarista mallia, vaan toimii verkostologiikalla, jolloin verkkoviestinnän tutkiminen suhteessa genetiikkaan on erityisen mielenkiintoista ja aivan viestintätieteen ytimessä.

Olet kuitenkin palkollisena medikalisaatiota tuottavan biovallan ytimessä. Teet yhteistyötä geenitutkijoiden, potilasorganisaatioiden ja lääketeollisuuden kanssa. Tuntuuko koskaan ongelmalliselta, kenen lauluja laulat?

– Kyllä, siellä olen ”in the belly of the monster”. Mutta minun ideani verkostoituvan tutkimuksen osalta on sellainen, että kulttuuritutkijan on laskeuduttava alas norsunluutornista ja liityttävä yhteiskunnan verkoston kutojaksi. Eli jos meillä on joku kaunis ajatus, pitää pohtia, mihin se liittyy. Itselfreflektio on siis hyvin olennaista. On tärkeää, että ymmärrän, kuinka tämän yhteiskunnan mieltäminen ja rakenteistuminen muuttuu vertikaalisuuteen tai samanlaisuuteen perustuvasta horisontaalisuuteen ja differentiaatioon perustuvaksi. Ja tämä ei sinänsä ole vapauttavaa. Se on vain toisenlainen tapa ”hallita”, ja me itse osallistumme siihen. Mutta tämä ei tarkoita sitä, että peli on menetetty; emme vain voi irtautua yhteiskunnasta, koska se on mahdollisuus. Nyt täytyy pohtia omaa suhdettaan rakenteisiin.

– Pitää paikkansa, ettemme voi olla objektiivisia, koska kaikki rahoituksemme on kytköksissä genomibisnekseen. Projektissani myös tutkittavat ihmiset ovat yhtäläillä osana sitä ja toimivat yhdessä ylikansallisten lääkeyhtiöiden ja hallitusten kanssa. Me tutkijat olemme hallituksen rahoittamia ja yhteistyössä potilasjärjestöjen ja lääketehtaiden ja tieteen tekijöiden kanssa. Kaikilla on erilaisia intressejä, ja kaikki luovat kontakteja muodostaakseen alliansseja. Kysymys kuuluu: mitä minä itse voin tehdä ja mihin asioihin vaikuttaa siinä verkostossa? Ehkä pystyn tekemään enemmän, kuin jos olisin norsunluutornitutkija, mutta toisaalta käteni ovat osittain sidotut.

Eikö verkostomalli ole myös itsessään historiallinen tuote ja tiettyjen teknologioiden aikaan saama? Oletko pohtinut verkostomallin genealogiaa?

– Kuten siirtomalli oli modernin valistuksen aikakauden tuote, niin myös verkostomalli on nykyisen poliittisen aikakauden tuotos. Verkostomallilla on vankka yhteys verkostotalouden rakenteisiin, eikä se ole lainkaan viaton. Mutta korostan jälleen itsereflektion tarpeellisuutta, mikä ei ole mikään uusi juttu. Kyllähän Foucault'kin löysi itsereflektion jo etsiessään toisenlaista minuutta ja seksualiteettia antiikin Kreikasta. Mutta ehkä myös muut kuin koulutetut, intellektuaaleina itseänsä pitävät ihmiset harrastavat oman itsensä ulkopuolelle asettumista...

– Minulle on ollut heuristinen oivallus, että me elämme yhteiskuntarakenteita, ne muodostuvat meiksi ja me muodostumme niiksi. Tutkijatkaan eivät voi toimia tässä tilanteessa muuten kuin luomalla yhteyksiä, koska kaikkea tutkimusta mitataan yhteiskunnallisen vaikutuksen mukaan. Jos olet yksin ja kauhean kriittinen, niin sitten voidaan sanoa, ettei sinulla ole yhteyksiä yhteiskuntaan etkä voi vaikuttaa. Sellainen ei vetele nykypäivän maailmassa. Asiat pitää osata esittää konstruktiiivisesti eikä dekonstruktiiivisesti.

– Silloin kun tein väitöskirjaa, koin että tutkimme kriittisesti yhteiskuntaa ja puhuimme toisillemme ja muille akatemian aloille. Tuntuu, että ensimmäiset seitsemän vuotta olin hirvittävän kriittinen. Olen nyt tekemässä väitöskirjani pohjalta kirjaa, ja olen pohtinut paljon enemmän sitä, millainen merkitys sillä on konstruktiivisena vaihtoehtona eikä pelkästään dekonstruktiivisena kommenttipuheenvuorona. Sen sijaan, että sanoisi: "taas on media väärässä, taas on väärin raportoitu Irakin sotaa", voisi ehdottaa vaihtoehtoja, miten asian voisi ilmaista toisella tapaa.

– Kulttuurintutkimuksen tehtävä on myös miettiä itsekriittisesti omaa toimintaansa. Urbana Champaignin laitos, jonka siipien suojassa tein väitöskirjani, on nyt lakkautusuhan alla; ja kuten tiedämme, myös Birmingham on jo ajettu alas. Samoin entinen työpaikkani Leicesterissä joutui uudellenjärjestelyjen kohteeksi, ja sieltä oli lähdeittävä, koska tutkimuksen teko katkerassa ja intellektuaalisesti ja taloudellisesti tapetussa paikassa on mahdotonta. Näiden laitoksien ongelma on ollut se, että niillä on hyvin vähän ulkopuolelta rahoitettua tutkimusta ja taloudelliset reunaehdot tulivat vastaan. Vaikka ne ovat olleet alalla arvostettuja, ne eivät ole olleet vahvoja tuottavia laitoksia, ja sen seurauksena joku kirjanpitäjä on määritellyt ne leikkausten kohteeksi. Myös ylen kriittinen ja yhteiskuntaa ulkoapäin tarkasteleva ote voi äkkiä johtaa siihen, että johtoporras on vielä hanakampi hyökkäämään. Se on poliittisesti aika hankala tilanne.

Poikkitieteellisyys näyttää kulkevan käsikädessä verkostoitumisen kanssa ja olevan jossain tapauksessa jopa sen edellytys. Missä piilee poikkitieteellisyyden tai moniperspektiivisyyden voima, ja mitkä ovat sen käänköpuolia?

– Kulttuurintutkimus tai viestinnän tutkimus on niin uusi tieteenala, että se on poikkitieteellistä jo sinänsä. Sen takia meillä ei ole niin kovaa tiedeperintöä kuin esimerkiksi sosiologiassa. Siellä jokainen lukee Durkheimin ja Weberin ja niin edelleen, mutta me emme voi viitata "Grand Traditioniin". Kulttuurintutkimus ja viestintä ovat joustavia tieteenaloja, jotka antavat valmiuksia moneen, mikä on ehkä hyväkin asia. Mutta nyt näiden onnettomien tarinoiden myötä tulee esille, että ne ovat hyvin haavoittuvia, koska niillä ei ole vallakkaita ja etabloituneita asemia.

– Poikkitieteellisyyden ongelma voi olla pinnallisuus. Poikkitieteilijää voidaan syyttää siitä, että hän osaa kaikkea vähän muttei mitään hyvin. Viestintätieteet ovat saaneet maailmalla kevyen linjan tutkimuksen maineen, joka voi osittain olla totta. Mutta paljolti se johtuu tutkimuskohteista. Esimerkiksi *Sinkkuelämää* -sarjaa tutkiva saa varmasti kuulla, että sehän on humpuukia. Vaikka

miljoonat ihmiset halki maailman viettävätkin käsittämättömiä määriä ajastansa katsomalla *Sinkku-elämää!* Mutta ei, joku kumma geenimuutos, joka on yhdellä 100 000:sta on paljon kunnioitettavampi tutkimusaihe.

– Genetiikan tutkimuksessa puolestaan on hirveän tärkeää, että voidaan kommunikoida yli rajojen. Asioita ei voida ymmärtää, jos ei oteta huomioon, että niillä on lääketieteellisten vaikutusten lisäksi myös sosiaalisia ja henkilökohtaisia vaikutuksia. Tutkimus jää aina puolitiehen, jos tutkitaan pelkästään tekstejä tai pelkkää verta, erilaiset metodologiat pitää saattaa yhteen.

– Kulttuurintutkimuksessa on harvinaista se, että on pyritty yhdistämään erilaisia metodeja tai lähestymistapoja, kuten poliittista taloustiedettä, ihmisten ymmärtämistä ja tekstianalyysiä. Se on tapa tuoda erilaiset alueet yhteen ja katsoa, miten ne peilautuvat toisiinsa. Mielestäni kulttuurintutkimuksen talouden, kulttuurin ja arkielämän yhteyksien tutkiminen on arvokasta, koska sitä ei muualla juuri tehdä. Usein kun tutkitaan taloutta, tutkitaan taloudellisia indikaattoreita ja peuhataan tilastojen kanssa. Mutta kyseinen tutkimusmetodi ei anna mitään välineitä tutkia tilastojen suhdetta kulttuuriin saati sitten ihmisten arkielämään, koska ne ovat faktaa, sillä siisti.

Puhuit jo hieman meneillään olevasta kulttuurintutkimuksen instituutioiden murentumisesta. Millaiset ovat tunnelmat Britanniassa tällä hetkellä?

– Minusta tuntuu, että Englannissa on päätetty järjestellä tiede-elämä uudelleen niin, että elitismien aika palaa: erotellaan toisistaan massojen yliopistot ja eliittitutkimuslaitokset. Viestinnän tutkimus on yksinkertaisesti lynkattu. Hallinnolla on neljä oppialojen rahoituskategoriaa, jonka mukaan eniten annetaan lääketieteen opintoihin, koska siellä tarvitaan kaikenlaisia laitteita. Vähiten annetaan englannin kielen opiskeluun, koska siellä tarvitaan vain kirjoja ja kyniä. Viestintätieteet on juuri uhattu pudottaa toiseksi alimmasta kategoriasta alimpaan englannin kielen ja muiden humanististen tieteiden seuraan. Siitä on nousut suuri haloo, kun tarvitaan kuitenkin studioita eikä enää ole rahaa edes pienryhmäopetukseen.

– Viestinnän tieteenalan kurjistumiseen ovat vaikuttaneet useat poliitikot. Yksi on se, että viestintää ei ole vanhoissa hienoissa yliopistoissa kuten Oxfordissa ja Cambridgessä. Sen takia kirittäjä-yliopistot kuten Birmingham eivät näe viestinnän lopettamista kovin suurena menetyksenä. Viestintää ei ole luokiteltu keskeiseksi aineeksi, "core subject", toisin kuin esimerkiksi fysiikka. Viestintä on joutunut huonoihin kynsiin, mutta niin on joutunut moni muukin tieteenala. Markkinavoimat jylläävät, ja ne eivät altista pelkästään yksilöitä vaan myös kokonaisia instituutioita. Englannissa on ensimmäinen yliopisto menossa konkurssiin, nimittäin Luton, ja sielläkin viestintä on ollut keskeinen ala. Nämä ovat asioita, joista on totuttu sanomaan, että eihän niin voi käydä. Mutta niin vain näyttää käyvän.

– Birminghamissa järjestettiin Crossroads in Cultural Studies vuonna 2000, ja sen jälkeen laitos lakkautettiin. Urbana Champaignissa järjestetään sama konferenssi ensi kesänä 2004, ja laitos on tällä hetkellä kirveen alla. Eli saatamme kuulla siellä palopuheita ja päätyä lähettämään sähköpostia rehtoreille, jotka lähettävät jotain markkinointiosaston ja lakimiesten muovailemia latteuksia takaisin. Koen sen aivan lihoissani, että Illinoisin yliopisto on joutunut tulilinjalle näin pian Englannin kuohuntakesän jälkeen. Kuin olisin Lootin vaimo, jolle sanottiin, että taaksesi älä katso tai muutut suolapatsaaksi. (Naurua.)

Pitäisikö kaikkien viestinnän ja kulttuurintutkijoiden nyt verkostoitua, kun se näyttää olevan aikakauden pakko ja mahdollisuus?

– Se että opetetaan ihmisiä ajattelemaan kriittisesti ja harjoittamaan kulttuurista vastarintaa ei näytä enää toimivan, vaan viestintätieteilijän rooli täytyy nähdä

uudella tavalla yhteiskunnallisena toimijana. Täytyy tietyllä tapaa mukautua muuhun yhteiskuntaan ja toimia osana sitä, ei erillisenä tuomarina. Tämä tarkoittaa, että tutkija joutuu jopa tuotteistamaan oman tutkimuksensa ja sopeutumaan markkinatalouden vaatimuksiin. Elän itse Britanniassa, ja nämä ovat tietysti osin kansallisia juttuja. Mutta siitä huolimatta sanon suomalaisille tutkijoille, että pitää varoa tuudittautumasta siihen, että asutaan hyvinvointiyhteiskunnassa.

Korostat monessa käänteessä itsereflektiivisyyttä. Se liittyy keskeisesti autoetnografiseen metodologiaan, jota olet käyttänyt väitöskirjassasi ja jota myös esittelet uudessa *Doing Research in Cultural Studies* -kirjassasi. On ihailtavaa, kuinka teet työssäsi konkreettisesti henkilökohtaisesta poliittista. Oletko saanut kuulla, että olet rohkea, kun kirjoitat lapsuuden anoreksiastasi ja käytät itseäsi tutkimuskohteena?

– Siitä tulee helposti arkipäiväistä. Autoetnografia on vain tekniikka; se pitää sisäistää, ja sitten sitä voi käyttää kuten mitä tahansa muuta metodologiaa. Saan usein luettavakseni suomalaisten papereita, joissa on käytetty autoetnografiaa. Niissä monet leikkivät sillä, että ”tämä asia on minulle henkilökohtaisesti tärkeä.” Sitten puhutaan kaikesta muusta ja koskaan ei käy selville, miksi aihe on henkilökohtaisesti tärkeä. Neuvoni on yleensä se, että jos tekee autoetnografiaa, niin sitä pitää tehdä! Ihmiset pelkäävät, että se on strippausta. Mutta autoetnografiaa voi tehdä hyvin tai huonosti niin kuin kaikkea muutakin. Siitä voi tulla hankalaa, sinut voidaan tuomita väärin perustein tai oikein perustein tai sekä että. Kun luen autoetnografisia papereita, en kannata niiden hyväksymistä journaliin vain, koska kirjoittaja on puhunut henkilökohtaisesta kokemuksestaan. Täytyy kysyä, miten tutkimus on tehty.

– Anoreksia saattaa kuulostaa kovin henkilökohtaiselta, mutta verkostotalous ei ole sitä laisinkaan, ja sitäkin voi pohtia autoetnografisesti. Voisin miettiä, kuinka minusta tuli hämähäkki, vaikka en koskaan halunnut tulla hämähäkiksi. Tuotantovoimat vain tekivät minusta hämähäkin. Samalla tavalla voin miettiä, miten minusta tuli anorektikko – no sen takia, kun modernismi tuotti minusta anorektikon ja sama modernismi diagnosoi anorektikot autonomialtaan puutteellisiksi. Kuten muutkin metodologiat autoetnografia vaatii, että aineisto on suhteutettava sosiaaliseen kontekstiinsa. Kaikki on yhteiskunnallisesti rakentunutta, eli se mitä tapahtuu sinulle, ei johdu vain siitä, että olit erilainen lapsi, vaan tapahtumiin ja kokemuksiin vaikuttavat lisäksi yhteiskunnan sosiaaliset ja poliittiset rakenteet. Autoetnografian kautta voi tehdä myös sosiaalista kritiikkiä. Mutta ei se ole vilpítőntä, se on aina diskursiivisesti välittyntä.

– Autoetnografia on ehkä menettänyt jo uutuusarvonsa, kun yleisestä tunnustamisesta ja henkilökohtaisella kokemuksella autentisoimisesta on tullut kovin yleistä. Viime aikoina on puhuttu paljon siitä, että henkilökohtaisuuden esittämisestä on tullut ”totuuden” tai autenttisuuden määre. Ainoastaan silloin olet ”alastomana”, eksistentiaalistisesti, läsnä, ja siitä tulee tietynlainen trikki. Tämä näkyy esimerkiksi politiikassa ja populaarikulttuurissa. Poliitikot yrittävät usein henkilökohtaisesta elämästään kertoessaan esittää itsensä ”aitoina” ja ”oikeina” ihmisinä. Joku selittää, että hänen lapsensa kuoli leukemiaan, ja nyt hän on aivan ”oikeasti” terveydenhuollon edistämisen kannalla. Ja kaikki ajattelevat, että – ah – hän on ihan ”oikeasti” tämän asian takana eikä vain poliittisista syistä. Myös George W. Bushin näytettiin televisiossa itkevän, kun Irakissa oli kuollut amerikkalaisia sotilaita. Sen perusteella voisi ajatella, että nyt hän on ”oikea”, ”aito”, koska hän on paljastanut meille sisäisen minuutensa. Sekin on poliittista.

– Uudessa työssäni geenien parissa en ole vielä pelannut autoetnografialla. Nauroin sitä, kun työtoverini usuttivat, että mene itse veritulppageenitestiin ja

tee siitä juttu, se myy hyvin lehdistöön! Sanoin, että enpä jaksa. Menisin nyt verikokeeseen, kirjoittaisin tunteeni muistikirjaan ja sitten varmaan pääsisin laboratorioon katsomaan, kun geenit pyörivät myllyssä.

Kirjassasi onkin aika hurja esimerkki itsereflektiivisestä autoetnografiasta. Siinä Gregg Bordowitz kuvailee omaa kokemustaan homoseksuaalisesta yhdynästä, joka saattoi olla hänen HIV-tartuntansa hetki.

It was the first time I asked a guy to fuck me. 1985. I wanted it bad and I was very scared. We were both very drunk. His cock was immense. I thought it would tear me apart and I wanted that. 'Fuck me,' I demanded, 'just fuck me'. He was having trouble getting it up because of the liquor. ...He crammed his half-hard cock into my tense hole. I was near dead drunk, but not relaxed. I was in pain as I felt his cock, finally filled with a credible amount of blood slowly take up space, filling my ass. He went in and out, progressively going deeper as I tried to stretch my shrinking anus. He suddenly stopped, quietly gasped the word 'shit' as I felt his cock go limp. (Bordowitz 1994, 29–30; sit. Saukko 2003, 85.)

– Mentorini Norman Denzin luki kirjani ja sanoi, että ota tämä Bordowitz pois, sillä kukaan ei muista tästä kirjasta muuta kuin sen. Henkeen ja vereen sanoi, että ota se pois. Mutta minä vastasin, että minä pidän Bordowitzin ja sillä siisti. Olen valinnut otteen kirjaani juuri siksi, että Bordowitz pyrkii tarttumaan HIV-potilaita ja homoseksuaaleja syyllistävään diskurssiin analysoimalla omaa kokemustaan. Anaaliyhdyntäkuvausten jälkeen hän sanoo, että eikö tämä olekin inhottavaa. Ja sitten lukija joutuu kohtaamaan oman reaktionsa, havahtuu: ai niin, mitä tässä tulikaan tuotettua. Mutta olen kai itse jo niin turta näille esimerkeille. Muistan kyllä ikuisesti, kun Suomessa eräällä kurssilla heitin kylmän rauhallisesti dokumenttivideon naisten ympärileikkauksesta pyörimään, ja yksi opiskelijoista pyörtyi.

Minäkin muistan tuon, sillä olin siellä sinun Stigma ja joukkoviestintä -kursilla kesällä 1996. Se oli hurja tilanne, kun yhtäkkiä vierustoverini putosi pulpe-tistaan lattialle.

– Muistan kun menimme pyörtyneen luokse, olin hirveän järkyttynyt. Osa kerääntyi ympärille, mutta toiset opiskelijat istuivat tuoleillaan ja katsoivat meitä. Sitten joku sanoi: "voisittekste viedä sen ulos, että me voitais kattoo tää video". Se oli minulle aivan kauhea kokemus; varsinkin kun jälkeenpäin tajusin, että olin itse niin turtunut siihen – ai nuo poraavat taas penikseensä, ei minua shokeeraa enää mikään.

– Nykyisin näytän konferensseissa kuvaa kuolleesta vauvasta, jonka nainen, jolla on geenimutaatio, on itse laittanut webbiin. Kyseinen geeni altistaa kuolleena syntymiselle. Eli jos tämän lapsen äiti olisi geenitestattu ja veritulpalle altistava geeni olisi todettu, niin hänelle olisi voitu antaa raskauden aikana verenohennuslääkkeitä, joilla tosin on erittäin pahoja sivuvaikutuksia. Kuvassa vauva on puettu nästisti, ja näyttää siltä kuin se nukkuisi, se on todella liikuttava. Itkin, kun näin sen ensimmäistä kertaa, ja vieläkin tuntuu, vaikka olen nähnyt sen jo monta kertaa. Mutta jos aion tehdä etnografiaa aiheesta, niin kuva täytyy näyttää juuri sen takia, että se tuo meidät sen tunteen äärelle. Se on tosin kaksiteräinen asia, miten kyseinen kuva kiinnittää huomion ja kuinka siihen tuntee-seen voi jäädä kiinni. Esimerkiksi voi pohtia, heilauttaako Bordowitz kriittiseen itsereflektioon, jumittuuko se kiinni pornografiaan vai jättääkö se niiden ehkä jännittäväänkin välimaastoon.

– Mutta emotionaalisen shokkiefektin lisäksi kuolleen vauvan kuva havainnollistaa sitä, miten kuvia voidaan käyttää hyvin erilaisiin poliittikoihin. Genetistit näyttävät kuvia kuolleista sikiöistä, jotka on abortoitu sen takia, että niillä on surkastuneita raajoja. Nämä epänormaaliuden visualisoinnit ovat hyvin kliinisiä, ruumiin päälle on levitetty lakana ja näkyvissä on vain surkastunut raaja tai ylimääräinen sormi. Kuvia käytetään perusteluna sille, miksi sikiön aivoihin ruiskutettiin myrkyä ja se kaavittiin ulos. Kontrastina haluan näyttää tätä toista kuolleen vauvan kuvaa, jota käytetään osoittamaan, että geenitekniikka olisi voinut pelastaa tämän suloisen pikku vauvan, mikä toisaalta olisi edellyttänyt jopa kuolemanvaarallisten lääkkeiden syöntiä ehkä turhan takia. Koska kuvat ovat poliittisia eri tavalla, poliitikkojen esiintuominen edellyttää kuvien katsomista tarkkaan muttei epäkriittisesti eikä myöskään ylikriittisesti – tuomiten ne silkkana mässäilyinä.

Kirjallisuus

Bordowitz, Gregg (1994)

Dense Moments. Teoksessa Rodney Sappinton & Tyler Stallings (toim.) *Uncontrollable Bodies. Testimonies of Identity and Culture*. Seattle: Bay Press, 25–44.

Saukko, Paula (2003)

Doing Research in Cultural Studies. An Introduction to Classical and New Methodological Approaches. London: Sage.